

Η Γραμματεία της Σοφίας: το Ευ Ζην Σύμφωνα με τη Βίβλο και ο Θεός Σουρεαλισμός

Δρ. Νικόλαος Λάος

Φιλόσοφος – Σύμβουλος Νοσοπολιτικής

Συγγραφέας, μεταξύ άλλων, του βιβλίου *Μεθεξιολογία: Φιλοσοφική Θεολογία και Θεολογική Φιλοσοφία για τη Θέωση της Ανθρωπότητας* (Αθήνα: Εκδόσεις Δίαυλος, 2017)

www.nicolaslaos.com

Υπάρχουν τρία βιβλία στη Βίβλο τα οποία αποκαλούνται από κοινού “Η Γραμματεία της Σοφίας”: Παροιμίες Σολομώντος, Εκκλησιαστής, και Ιώβ. Και τα τρία αυτά βιβλία ασχολούνται με τα εξής ερωτήματα: Σε τι είδους κόσμο ζούμε; Τι ακριβώς σημαίνει καλή ζωή (ευ ζην) σε αυτόν τον κόσμο όπου ζούμε; Ωστόσο, καθένα από αυτά τα βιβλία ασχολείται με το ζήτημα του ευ ζην από μια διαφορετική οπτική γωνία, και, γι’ αυτό, πρέπει να διαβάσουμε και τα τρία αυτά βιβλία, προκειμένου να αντιληφθούμε την πλήρη οπτική γωνία από την οποία η Βίβλος προσεγγίζει το ζήτημα του ευ ζην.

Παροιμίες Σολομώντος

Το ύφος και το περιεχόμενο του βιβλίου Παροιμίες Σολομώντος παραπέμπουν σε νεαρό, έξυπνο, πολυμαθή διδάσκαλο. Κατ’ αρχάς, αυτό το βιβλίο διδάσκει ότι το σύμπαν διέπεται από μια αόρατη δημιουργική δύναμη η οποία μπορεί (και πρέπει) να καθοδηγεί τους ανθρώπους και τον τρόπο ζωής τους. Αυτή η δύναμη, στα εβραϊκά, ονομάζεται Χοχμά (**חָכְמָה**), που σημαίνει Σοφία. Πρόκειται για μια άκτιστη ενέργεια του Θεού μέσω της οποίας ο Θεός δημιούργησε τον κόσμο. Η Χοχμά συνυφάνεται με τη δομή των πραγμάτων και τη λειτουργία τους. Κάθε τι που κάνουν οι άνθρωποι αφορά στη Χοχμά: όταν οι άνθρωποι ενεργούν καλά και δίκαια, ενεργούν σύμφωνα με τη Χοχμά· όταν οι άνθρωποι ενεργούν κακά και άδικα, ενεργούν αντίθετα προς τη Χοχμά. Εξ ου και, στο πρώτο κεφάλαιο του βιβλίου Παροιμίες Σολομώντος (1:32–33), η Χοχμά, δια στόματος του Βασιλέα Σολομώντα, λέγει: “η αποστασία των μωρών θέλει θανατώσει αυτούς, και η αμεριμνησία των αφρόνων θέλει αφανίσει αυτούς. Όστις όμως ακούει εμού, θέλει κατοικήσει εν ασφαλεία· και θέλει ησυχάζει, μη φοβούμενος κακόν.” Συνεπώς, σύμφωνα, με το βιβλίο Παροιμίες Σολομώντος, η Χοχμά αντιστοιχεί στη συμπαντική ηθική, και είναι προσπελάσιμη σε κάθε άνθρωπο που θέλει να τη

γνωρίσει, για την ακρίβεια, να μεθέξει σε αυτήν, και έτσι να ζήσει καλά. Η Χοχμά, στα εβραϊκά, δεν σημαίνει μόνο τη διανοητική γνώση, αλλά αυτή η λέξη χρησιμοποιείται επίσης για να αναφερθούμε στην ηθική καλλιέργεια και για να περιγράψουμε έναν επιδέξιο τεχνίτη που διακρίνεται στην τέχνη της επεξεργασίας του ξύλου και της λάξευσης του λίθου. Άρα, η μετοχή κάποιου στη Χοχμά μαρτυρείται από το γεγονός ότι τη θέτει σε λειτουργία στη ζωή του, αναπτύσσοντας την τέχνη του ευ ζην. Ας αναζητήσουμε τη σοφία, λοιπόν! Όμως, πριν μας παροτρύνει να αρχίσουμε την αναζήτηση της σοφίας, το βιβλίο Παροιμιαί Σολομώντος κάνει μια σημαντική διευκρίνιση: η Χοχμά δεν είναι μια απρόσωπη δύναμη, αλλά είναι μια άκτιστη ενέργεια του ίδιου του Θεού. Συνεπώς, το ταξίδι του ανθρώπου για την αναζήτηση της σοφίας πρέπει να αρχίσει με αυτό που το βιβλίο Παροιμιαί Σολομώντος (1:7) ονομάζει “φόβο Κυρίου,” δηλαδή, με την ευσεβή αναφορά της συνείδησης στον Θεό. “Ο φόβος του Κυρίου είναι πηγή ζωής, απομακρύνων από παγίδων θανάτου” (Παροιμιαί 14:27).

Τα ανωτέρω ζητήματα περιέχονται στα εννέα πρώτα κεφάλαια του βιβλίου Παροιμιαί Σολομώντος. Τα κεφάλαια 10–31 του ίδιου βιβλίου περιέχουν πληθώρα ρητών που αφορούν στις ποικίλες όψεις της ζωής και στην εφαρμογή της Χοχμά σε καθεμιά απ’ αυτές. Αυτό το βιβλίο ολοκληρώνεται με την υπόσχεση ότι, εάν κάποιος ακολουθήσει αυτά τα ρητά, που συνθέτουν το σχέδιο της καλής ζωής, θα ευημερήσει (υλικώς-σωματικώς και πνευματικώς) και θα επιτύχει τον σκοπό της ζωής, που είναι η όντως καλή ζωή. “Μη ζήλευε τους κακούς ανθρώπους, μηδέ επιθύμει να ήσαι μετ’ αυτών· διότι η καρδιά αυτών μελετά καταδυνάστευσιν, και τα χείλη αυτών λαλούσι κακουργίας. Δια της σοφίας οικοδομείται οίκος, και δια της συνέσεως ανορθούται. Και δια της γνώσεως τα ταμεία θέλουσι γεμισθή από παντός πολυτίμου και ευφροσύνου πλούτου. Ο σοφός άνθρωπος κατισχύει, και ο άνθρωπος ο φρόνιμος αυξάνει δύναμιν. Διότι δια σοφών βουλών θέλεις κάμει τον πόλεμόν σου” (Παροιμιαί 24:1–6).

Εκκλησιαστής

Το ύφος και το περιεχόμενο του βιβλίου Εκκλησιαστής παραπέμπουν σε έναν μεσήλικα άνθρωπο με μεγάλη πείρα ζωής και οξεία κριτική στάση στα πράγματα. Το βιβλίο Παροιμιαί Σολομώντος μάς λέγει ότι, εάν σχεδιάσουμε τη ζωή μας με βάση τα παραγγέλματα που περιέχει, τότε θα γίνουμε πραγματικά επιτυχημένοι σε όλα τα πεδία της ζωής. Πρόκειται για έναν πολύ μεγάλο ισχυρισμό. Όμως, παρά την ομορφιά, την αισιοδοξία και το μεγαλείο που χαρακτηρίζουν αυτό το βιβλίο, αν πάρουμε μια μεγαλύτερη απόσταση από αυτό και κοιτάξουμε το τι συμβαίνει πρακτικά στην καθημερινή ζωή, θα αντιμετωπίσουμε τον πειρασμό να αποφανθούμε ότι το βιβλίο Παροιμιαί Σολομώντος είναι υπερβολικά απλουστευτικό, επειδή, μερικές φορές, φρικτά πράγματα συμβαίνουν σε σοφούς ανθρώπους, και, μερικές φορές, ανταμείβονται και φαίνεται να δικαιώνονται ανόητοι και διεφθαρμένοι άνθρωποι. Το βιβλίο Εκκλησιαστής, γραμμένο κι αυτό από τον Βασιλέα Σολομόνα, παλεύει με το προαναφερθέν πρόβλημα, ωθώντας μας να εμβαθύνουμε ακόμη περισσότερο στο ζήτημα του ευ ζην.

Το βιβλίο Παροιμιαί Σολομώντος μάς λέγει ότι, εάν χρησιμοποιήσουμε τη σοφία, θα οικοδομήσουμε μια επιτυχημένη ζωή, αλλά, στη συνέχεια, έρχεται το βιβλίο Εκκλησιαστής να μας πει ότι όποιος νομίζει ότι η χρήση της σοφίας θα του φέρει επιτυχία πρέπει να το ξανασκεφθεί, διότι, η ζωή εδώ, “υπό τον ήλιον,” είναι “ματαιότης” (Εκκλησιαστής 1:2–3). Σε αυτό το βιβλίο, ο συγγραφέας παραθέτει τις απόψεις ενός κριτικώς σκεπτόμενου ανθρώπου αναφορικά με τρία ανησυχητικά χαρακτηριστικά αυτού του κόσμου: Πρώτον, το πέρασμα του χρόνου (Εκκλησιαστής, κεφάλαιο 3). Γενεές έρχονται και παρέρχονται, αλλά η Γη έχει υπάρξει πολύ πριν από εμάς και θα συνεχίσει να υπάρχει επί μακρόν μετά από εμάς. Κανείς δεν θυμάται

ανθρώπους από το απώτερο παρελθόν, και αυτοί που θα γεννηθούν στο μέλλον θα ξεχαστούν επίσης από εκείνους που θα γεννηθούν σε πολύ μελλοντικό χρόνο μετά από αυτούς. Με λίγα λόγια, σε κοσμικό επίπεδο, εσύ κι εγώ είμαστε σαν ένα βλεφάρισμα, τόσο μικροί, τόσο παροδικοί. Η δεύτερη ανησυχητική διαπίστωση του κριτικού ανθρώπου που ομιλεί στο βιβλίο Εκκλησιαστής είναι ότι όλοι πρόκειται να πεθάνουμε (όπ.π.). Ο άνθρωπος και τα ζώα έχουν κοινή μοίρα τους τον θάνατο. Όλοι οι άνθρωποι, οι δίκαιοι και οι άδικοι, οι καλοί και οι κακοί, εκείνοι που προσφέρουν θυσίες στον Θεό κι εκείνοι που δεν προσφέρουν αντιμετωπίζουν το ίδιο πεπρωμένο, τον θάνατο. Η τρίτη ανησυχητική διαπίστωση του κριτικού ανθρώπου που ομιλεί στο βιβλίο Εκκλησιαστής είναι το στοιχείο της τυχαιότητας στη ζωή. Ο απόλυτος έλεγχος της ζωής είναι αδύνατος (όπ.π.). Εξ ου και χρησιμοποιεί μια μεταφορά για να αναφερθεί από κοινού στις τρεις προαναφερθείσες ανησυχητικές διαπιστώσεις: συγκεκριμένα, σχεδόν σαράντα φορές, χρησιμοποιεί την εβραϊκή λέξη “χέβιλ” (חֵבֵל), που σημαίνει καπνός, παροδικότητα και ματαιότητα. Σαν τον καπνό, η ζωή είναι όμορφη και μυστηριώδης. Παίρνει ένα σχήμα, και, πριν το συνειδητοποιήσεις καλά, παίρνει άλλο σχήμα. Ο καπνός μοιάζει στερεός, αλλά, εάν προσπαθήσεις να τον πιάσεις, γλιστρά μέσα από τα δάκτυλά σου. Επίσης, αν προσκολληθείς στον καπνό, αν στερεώσεις το βλέμμα σου στον καπνό, τότε βλέπεις με ομιχλώδη τρόπο. Συνεπώς, αν σκεφθούμε προσεκτικά την εβραϊκή λέξη “χέβιλ” στην προαναφερθείσα μεταφορά, διαπιστώνουμε ότι ο Εκκλησιαστής δεν λέγει ότι η ζωή στερείται νοήματος, αλλά λέγει ότι το νόημά της δεν είναι σαφές στις αισθήσεις και υπερβαίνει τη ζωή καθ’ εαυτήν. Σαν τον καπνό, η ζωή προκαλεί σύγχυση, είναι συχνά αποπροσανατολιστική και δεν υπόκειται σε απόλυτο έλεγχο.

Τι πρέπει να κάνουμε, λοιπόν; Η ίδια αυτή η κριτική συνείδηση που προέβη στις ανωτέρω ανησυχητικές διαπιστώσεις, οι οποίες αρχικώς μπορεί να φανεί ότι αντιφάσκουν προς τα διδάγματα και την αισιοδοξία των Παροιμιών, καταλήγει στο συμπέρασμα ότι πρέπει να γνωρίσουμε τη σοφία και να ζήσουμε με φόβο Θεού, υιοθετώντας έτσι την οπτική γωνία των Παροιμιών, παρ’ ότι έχει πλέον αποκτήσει την επίγνωση ότι ο δρόμος της σοφίας δεν παρέχει ακλόνητες βεβαιότητες αλλά μια καυστική αλήθεια, η οποία υπερβαίνει τη λογική αυτής της ζωής (Εκκλησιαστής, κεφάλαια 4–7). Ο Εκκλησιαστής δεν θέλει να μας κάνει να χάσουμε την ελπίδα μας, αλλά επιδιώκει να μας κάνει ταπεινούς, υπό την έννοια ότι θέλει να μας κάνει να υπερβούμε τη φιλοδοξία του απόλυτου λογικού ελέγχου της ζωής, θέλει να μας κάνει να παραιτηθούμε από το αίτημα της ολικής τυποποίησης της ζωής, και να βιώνουμε τις εμπειρίες της ζωής, θετικές και αρνητικές, ως θεία δώρα, που σκοπό έχουν να μας οδηγήσουν στην οδό της σοφίας (Εκκλησιαστής, κεφάλαια 8–12). Ακόμη κι όταν δεν καταλαβαίνουμε τι ακριβώς συμβαίνει, πρέπει να έχουμε πίστη ότι, κάποια ημέρα, ο Θεός θα διαλύσει τον καπνό μέσα από τον οποίο κοιτάζουμε και θα μας οδηγήσει στις σωστές επιγνώσεις. Εξ ου και ο Εκκλησιαστής καταλήγει ως εξής (12:13): “Ας ακούσωμεν το τέλος της όλης υποθέσεως· φοβού τον Θεόν, και φύλαττε τας εντολάς αυτού, επειδή τούτο είναι το παν του ανθρώπου.”

Ιώβ

Δεν είναι σίγουρο ποιος έγραψε το βιβλίο του Ιώβ. Πιθανόν, ο συγγραφέας αυτού του βιβλίου να είναι ο ίδιος ο Ιώβ. Ορισμένοι υποστηρίζουν ότι συγγραφέας αυτού του βιβλίου μπορεί να είναι ο Μωυσής, ο Σολομών, ή ο Ελιού (φίλος του Ιώβ).

Με το βιβλίο του Ιώβ, αποκτούμε μια ολοκληρωμένη θεώρηση του ζητήματος της σοφίας. Σύμφωνα με το βιβλίο Παροιμιαί Σολομώντος, ο Θεός είναι σοφός και δίκαιος, και έχει δημιουργήσει τον κόσμο σύμφωνα με τη δικαιοσύνη Του, οι δίκαιοι ανταμείβονται και οι άδικοι τιμωρούνται. Όμως, στη συνέχεια, ο Εκκλησιαστής

διαπιστώνει ότι οι άνθρωποι δεν λαμβάνουν πάντοτε αυτό που τους αξίζει, ο κόσμος δεν είναι πάντοτε δίκαιος, και η ζωή δεν είναι πλήρως προβλέψιμη, ούτε υπόκειται σε πλήρη έλεγχο. Εξ ου και αναδύεται το ερώτημα: τελικά, ο Θεός είναι όντως σοφός και δίκαιος; Αυτή η αμφιβολία, που αφήνεται να εννοηθεί από τον Εκκλησιαστή, υπερβαίνεται στο βιβλίο του Ιώβ.

Το βιβλίο του Ιώβ αρχίζει με μια παράξενη ιστορία που λαμβάνει χώρα στους ουρανούς, που περιγράφονται σαν ένα ουράνιο διοικητικό κέντρο. Εκεί βρίσκονται ο Θεός με τα αγγελικά του πλάσματα. Ο Θεός υποδεικνύει τον Ιώβ ως παράδειγμα δικαιοσύνης μεταξύ των ανθρώπων, και εκφράζει την ευαρέσκειά Του για τη δικαιοσύνη και την αγαθότητα του Ιώβ. Σε αντιπαραβολή προς τα αγγελικά πλάσματα που υπάρχουν σε αναφορά προς τον Θεό, παρουσιάζεται ο Σατάν (יָהוָה), που στα εβραϊκά σημαίνει τον αντίθετο, τον αντιτασσόμενο, ο οποίος είναι ένας έκπτωτος άγγελος, που αμφισβητεί τον τρόπο με τον οποίο ο Θεός κυβερνά τον κόσμο. Ο Σατάν επισημαίνει ότι ο Ιώβ μπορεί να μη αγαπά πραγματικά τον Θεό, και ότι ο Ιώβ μπορεί να είναι ένας καλός άνθρωπος μόνο και μόνο επειδή ο Θεός τον ανταμείβει. Έτσι, σύμφωνα με τον Σατάν, εάν ο Θεός ανακαλούσε όλες τις αγαθές δωρεές που είχε κάνει στον Ιώβ, τότε θα φανεωνόταν ο αληθής χαρακτήρας του Ιώβ. Με άλλα λόγια, σύμφωνα με τον Σατάν, ο Ιώβ απλώς εκμεταλλευόταν το σύστημα της θείας δικαιοσύνης, εκδηλώνοντας υπακοή στο θείο δίκαιο μόνο και μόνο για να λαμβάνει τα αγαθά που επιθυμεί. Ο Θεός συμφωνεί να λάβει χώρα το πείραμα που προτείνει ο Σατάν, και επιτρέπει στον Σατάν να επιβάλει δεινά στον Ιώβ. Έτσι, ο Ιώβ έχασε τα αποκτήματά του, τα παιδιά του και την υγεία του (Ιώβ 1:1–2:13), παρ' ότι δεν του άξιζε καμιά απ' αυτές τις τιμωρίες, όπως είχε πει ο ίδιος ο Θεός. Το θαυμαστό γεγονός είναι ότι ακόμη και μέσα σε αυτές τις οδυνηρές συνθήκες, και παρά τα μεγάλα και πολλά δεινά του, ο Ιώβ συνέχισε να δοξολογεί τον Θεό, τουλάχιστον στα κεφάλαια 1 και 2 του βιβλίου του Ιώβ.

Όμως, στο κεφάλαιο 3 του βιβλίου του Ιώβ, διαβάζουμε πώς πραγματικά ο Ιώβ αισθανόταν μέσα του. Τον κατέλαβε και τον κατέβαλε η επιθυμία να γνωρίσει τον λόγο για τον οποίο υπέφερε, και, τελικά, αυτή η επιθυμία τον έκανε να αμφισβητήσει το θείο θέλημα και να καταραστεί τη γέννησή του: “Είθε να χαθή η ημέρα καθ’ ην εγεννήθην, και η νύξ καθ’ ην είπον, Εγεννήθη αρσενικόν” (Ιώβ 3:3).

Μετά από την εσωτερική κατάρρευση του Ιώβ, τρεις φίλοι του έρχονται κοντά του για να συζητήσουν μαζί του. Οι τρεις αυτοί φίλοι του Ιώβ λένε στον Ιώβ ότι μάλλον είχε διαπράξει κάποιο μεγάλο αμάρτημα εξ αιτίας του οποίου υποφέρει όλα αυτά τα δεινά, εφόσον ο Θεός είναι δίκαιος και έχει δημιουργήσει τον κόσμο σύμφωνα με τη δικαιοσύνη Του (Ιώβ 3:1–31:40). Σε τριάντα κεφάλαια δυνατής εβραϊκής, υπαρξιακής ποίησης, διαβάζουμε τον τραγικό και εσφαλμένο τρόπο με τον οποίο οι φίλοι του Ιώβ υπέθεταν ότι τα δεινά και ο πόνος του ανθρώπου αποτελούν θείες τιμωρίες για τη διάπραξη αμαρτιών και καλούσαν τον Ιώβ να μετανοήσει για τις αμαρτίες του. Μάλιστα, έκαναν καταλόγους υποθετικών αμαρτιών που μπορεί να είχε διαπράξει ο Ιώβ. Όμως, ο Ιώβ επέμενε ότι δεν είχε διαπράξει καμιά από εκείνες τις αμαρτίες και ότι ήταν αθώος. Οι προαναφερθέντες φίλοι του Ιώβ έσφαλαν. Τα δεινά και ο πόνος του ανθρώπου δεν αποτελούν άμεσο αιτιατό της προσωπικής αμαρτίας. Ένα οδυνηρό βίωμά μας μπορεί να μη οφείλεται σε δικό μας σφάλμα, και γι' αυτό δεν πρέπει να μεγαλώνουμε τον πόνο μας με το να προσθέτουμε σε αυτόν ένα αρνητικό αίσθημα, π.χ., ενοχή.

Ένας τέταρτος φίλος του Ιώβ, ο Ελιού, υιός του Βαραχιήλ, ακούγοντας τις προαναφερθείσες συζητήσεις, επέκρινε τους τρεις προλαλήσαντες φίλους του Ιώβ, κατηγορώντας τους ότι δεν μπορούσαν να δώσουν μια πειστική απάντηση στο πρόβλημα του Ιώβ. Ο Ελιού αποφάνθηκε ότι, ενώ ο Ιώβ ήταν καλός άνθρωπος,

επέτρεψε στον εαυτό του να γίνει υπερήφανος, και ο Θεός τον τιμώρησε για να τον ταπεινώσει (Ιώβ 32:1–37:24). Αυτή η απάντηση του Ελιού δεν ήταν ακριβώς σωστή για δύο λόγους: Πρώτον, ο πόνος δεν εξαγνίζει την πίστη. Δεύτερον, έστω και εμμέσως, ο προαναφερθείς ισχυρισμός του Ελιού επιχειρεί να εγκλωβίσει τον νου του Θεού μέσα στα όρια μιας προβλέψιμης από τον άνθρωπο δικανικής σκέψης, πράγμα που αντιφάσκει προς την απόλυτη ελευθερία του Θεού και καλλιεργεί τη διανοητική αλαζονεία του ανθρώπου αναφορικά με το ζήτημα της θεογνωσίας. Ο Θεός δεν υπόκειται στον λογικό έλεγχο της ανθρώπινης διάνοιας, και γι' αυτό δεν μπορούμε να υπαγάγουμε σε γενικούς κανόνες, ούτε καν στη λογική αρχή της αιτιότητας, κάθε περίπτωση πόνου που μπορεί να συμβεί στη ζωή των ανθρώπων. Αυτό που έχουμε να κάνουμε εμείς, ως άνθρωποι, είναι να παραμένουμε πιστοί στον Θεό, δηλαδή, ενωμένοι με το τελικό νόημα της ύπαρξής μας και την πηγή της σημασίας κάθε όντος και κάθε πράγματος στον κόσμο (για μια συστηματική μελέτη αυτού του ζητήματος, βλ. Νικόλαος Λάος, *Μεθεξιολογία: Φιλοσοφική Θεολογία και Θεολογική Φιλοσοφία για τη Θέωση της Ανθρωπότητας*, Αθήνα: Εκδόσεις Δίαυλος, 2017, κεφάλαιο 2).

Όταν θέτουμε υπό αμφισβήτηση τον Θεό, ή την αγαθότητα και τη σοφία Του, τότε διαρρηγνύουμε τη σχέση μας με το τελικό νόημα της ύπαρξής μας και την πηγή της σημασίας κάθε όντος και κάθε πράγματος στον κόσμο, και πέφτουμε σε υπαρξιακό κενό. Σε ορισμένες φάσεις των προαναφερθέντων συζητήσεων με τους φίλους του, και ο Ιώβ βίωσε μια τέτοια υπαρξιακή κρίση. Τελικά, μετά από τις ατελέσφορες συζητήσεις με τους φίλους του, ο Ιώβ ζήτησε ο ίδιος ο Θεός να του φανερώσει τον λόγο για τον οποίο υπέφερε. Έτσι, και έγινε: την απάντηση που ζητούσε ο Ιώβ, και την οποία δεν μπορούσε να του δώσει κανείς άνθρωπος, την έλαβε από τον ίδιο τον Θεό (Ιώβ 38:1–41:34). Ο Θεός ήλθε στον Ιώβ με τη μορφή ενός μεγάλου ανεμοστροβίλου, αλλά, αντί να δώσει στον Ιώβ μια άμεση απάντηση, π.χ., αντί να του μιλήσει για τη συζήτηση μεταξύ του Θεού και του Σατανά, έκανε κάτι διαφορετικό. Ο Θεός οδήγησε τον Ιώβ σε μια νοητή περιήγηση στο σύμπαν: έδειξε στον Ιώβ πόσο μεγάλος είναι ο κόσμος, τον έκανε να συνειδητοποιήσει ότι ο άνθρωπος δεν μπορεί να εποπτεύσει είτε να ελέγξει το σύμπαν ούτε για μια ημέρα, φανέρωσε στον Ιώβ πόσες λεπτομέρειες και πόση πολυπλοκότητα κρύβονται μέσα σε κάθε ον και κάθε πράγμα του κόσμου, ακόμη και μέσα σε εκείνα που βλέπουμε καθημερινά και τα προσπερνάμε ως συνηθισμένα, ενώ ο Θεός γνωρίζει τα πάντα άμεσα, με τρόπους που όχι μόνο υπερβαίνουν τη δική μας νοητική ζωή αλλά και δεν μπορούμε καν να τους φαντασθούμε, εφόσον ο Θεός υπερβαίνει κάθε χωροχρονικό και λογικό περιορισμό. Επίσης, ο Θεός δείχνει στον Ιώβ τεράστια θηρία που θα μπορούσαν να καταβροχθίσουν τον Ιώβ, και του εξηγεί ότι αυτά δεν είναι κακά, αλλά ανήκουν στη θεία οικονομία. Άλλωστε, όπως έχει διευκρινίσει ο άγιος Διονύσιος ο Αρεοπαγίτης, “ούτε υπόστασιν έχει το κακόν, αλλά παρυπόστασιν, του αγαθού ένεκα και ουχ εαυτού γινόμενον” (*Περί Θείων Ονομάτων*, στο: *Patrologia Graeca* 3, 721a και 732c). Στο ίδιο πνεύμα, ο άγιος Μάξιμος ο Ομολογητής, επισημαίνει: “ου περί την ουσίαν των γεγονότων το κακόν θεωρείται· αλλά περί την εσφαλμένην αλόγιστον κίνησιν” (*Εκατοντάς Δ' Περί Αγάπης*, 14).

Από την προοπτική του Ιώβ, φαίνεται σαν ο Θεός να είναι άδικος. Όμως η προοπτική του Θεού είναι απείρως μεγαλύτερη από εκείνη του Ιώβ. Ο Θεός αλληλεπιδρά δυναμικώς με ολόκληρη την πολυπλοκότητα του σύμπαντος όταν λαμβάνει αποφάσεις, και, μάλιστα, οι λόγοι των όντων του σύμπαντος αποτελούν θεία θελήματα (για μια συστηματική μελέτη αυτού του ζητήματος, βλ. Νικόλαος Λάος, *Μεθεξιολογία: Φιλοσοφική Θεολογία και Θεολογική Φιλοσοφία για τη Θέωση της Ανθρωπότητας*, Αθήνα: Εκδόσεις Δίαυλος, 2017, κεφάλαιο 3). Σε αυτό το γεγονός συνίσταται η σοφία του Θεού, η οποία ταυτίζεται με την αγάπη και την ελευθερία του Θεού. Έτσι, ο Θεός καθιστά σαφές στον Ιώβ ότι το να προσπαθεί ο Ιώβ να υπερασπιστεί τον εαυτό του

μέσα από μια ανθρώπινη δικανική συλλογιστική είναι ανόητο. Τελικά, μετά από αυτές τις επιγνώσεις, ο Ιώβ εισέρχεται σε μια κατάσταση στην οποία δεν έχει μεν εξορθολογικοποιήσει τη ζωή του, ούτε έχει υπαγάγει σε λογική αιτιολόγηση τον πόνο του, αλλά δεν έχει πλέον ανάγκη να κάνει κάτι τέτοιο διότι ζει με ειρήνη και φόβο Θεού. Εξ ου και, τελικώς, ο Ιώβ λέγει στον Θεό: “Γνώρισα ότι μπορείς να κάνεις τα πάντα, και κανένας στοχασμός σου δεν μπορεί να εμποδισθεί. Ποιος είναι αυτός που συσκοτίζει τη βουλή χωρίς γνώση; Εγώ λοιπόν μίλησα για εκείνο το οποίο δεν κατανοούσα, πράγματα υπερβολικά θαυμαστά για εμένα τα οποία δεν γνώριζα” (Ιώβ 32:2–3).

Όμως, το βιβλίο του Ιώβ δεν τελειώνει εδώ. Μετά από τις επιγνώσεις και την ομολογία του Ιώβ—καθώς ο Ιώβ έχει συνειδητοποιήσει και αποδεχθεί ότι το νόημα της ζωής είναι ανώτερο από τη ζωή καθ’ εαυτήν, και ότι η ένωση με το νόημα της ζωής προσφέρει ένα Αρχιμήδειο υπαρξιακό στήριγμα που υπερβαίνει τη ζωή και τη λογική της—ο Θεός αποκαθιστά τον Ιώβ σε όλα τα αγαθά που είχε χάσει και, μάλιστα, του παρέχει μεγαλύτερα αγαθά (Ιώβ 42:10–16). Εδώ βλέπουμε και πάλι ένα γεγονός που, από τη συνηθισμένη ανθρώπινη σκοπιά, έχει στοιχεία έκπληξης και παραλόγου. Συγκεκριμένα, το βιβλίο του Ιώβ δηλώνει ότι οι απώλειες που υπέστη ο Ιώβ δεν αποτελούσαν τιμωρία, και, άρα, ούτε η αποκατάστασή του στα αγαθά του είναι κάποια μορφή ανταμοιβής. Γιατί, λοιπόν, “ευλόγησεν ο Κύριος τα έσχατα του Ιώβ μάλλον παρά τα πρώτα,” αποκτώντας έτσι ο Ιώβ δεκατέσσερις χιλιάδες πρόβατα, έξι χιλιάδες καμήλες, χίλια ζευγάρια βόδια, χίλια θηλυκά γαϊδούρια, επτά υιούς και τρεις πανέμορφες θυγατέρες, και, μετά από αυτά, έζησε άλλα εκατόν σαράντα χρόνια; Ο Θεός, με τη θεία σοφία Του, αποφάσισε να δώσει στον Ιώβ δώρα, όχι λογικές ανταμοιβές. Τα δώρα του Θεού δεν υπόκεινται σε οποιεσδήποτε φυσικές είτε λογικές αναγκαιότητες. Εν προκειμένω, η απελευθερωτική υπέρβαση τόσο φυσικών όσο και λογικών αναγκαιοτήτων και συμβάσεων από μέρους του Ιώβ και η επιλογή του να παραδοθεί στη χάρη του Θεού τον οδηγούν στο να γίνει κύριος πολλών φυσικών και πνευματικών αγαθών (για μια συστηματική μελέτη αυτού του ζητήματος, βλ. Νικόλαος Λάος, *Μεθεξιολογία: Φιλοσοφική Θεολογία και Θεολογική Φιλοσοφία για τη Θέωση της Ανθρωπότητας*, Αθήνα: Εκδόσεις Δίαυλος, 2017, κεφάλαιο 5). Εμπιστεύσου την άκτιστη (και γι’ αυτό ‘σουρεαλιστική’ για τον κτιστό κόσμο) σοφία του Θεού, είναι το κεντρικό μήνυμα του βιβλίου του Ιώβ.

וַיֹּאמֶר יוֹב
וְאֵלֵי

But as for me -
My life is all prayer.

Psalm 109:4

Copyright: Νικόλαος Λάος, 2017